

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

АНТИКОРУПЦІЙНІ СТУДІЇ

МАГІСТЕРСЬКА ПРОГРАМА

КУРС

**АКАДЕМІЧНА
ДОБРОЧЕСНІСТЬ**

2020/21

Контактна інформація:

Рябець І.В., ст. викл. кафедри політологія НаУКМА

Список розсилки групи: ac_masters2019@googlegroups.com

Місце: 4-100.

Опис курсу:

Курс є необхідною складовою частиною вивчення антикорупційних студій. Цей курс дає можливість магістрантам застосовувати теоретичні знання, набуті у навчальному курсі, до процесу використання їх в майбутній практичній професійній діяльності. Курс «Академічна доброчесність» розрахований на магістрів 2 року навчання програми «Антикорупційні студії».

Мета курсу – формування цілісної системи знань про сукупність моральних та юридичних принципів і правил, якими мають керуватися учасники освітнього та наукового процесів в академічному середовищі; розвиток практичних умінь і навичок для реалізації вищезазначених принципів та правил під час здійснення професійної та наукової діяльності.

Завданнями цього навчального курсу є:

- Ознайомити з визначенням поняття «академічна доброчесність» у відповідно до вітчизняного законодавства та зарубіжного досвіду;
- Усвідомлення основоположних цінностей академічної доброчесності за допомогою розкриття понять «академічний плагіат» та «самоплагіат»;
- Поглиблення навичок інформаційної грамотності в контексті академічної доброчесності;
- Засвоєння знань з використання баз даних наукової інформації та он-лайн платформ для дослідників з метою верифікації джерел;
- Формування умінь зі створення бібліографічного опису та посилань на джерела інформації в академічних текстах у тому числі за допомогою програмних продуктів (бібліографічних менеджерів);
- Усвідомлення необхідності дотримання норм академічної доброчесності як реалізації основних цінностей в майбутній професійній діяльності.

У результаті вивчення курсу студент повинен знати:

- Визначення дефініцій: «академічна доброчесність», «академічний плагіат», «самоплагіат» та зміст цих понять;
- Ключові цінності академічної доброчесності;
- Основні техніки уникнення академічного плагіату: збереження балансу голосу, цитування, перефразування, узагальнення;
- Основні критерії оцінки інформаційних джерел: авторитет, надійність, покриття, актуальність;
- Механізми захисту від академічного плагіату шляхом депонування власних робіт до інституційного або тематичного репозитарію;
- Принципи інформаційного пошуку, у тому числі з урахуванням наукометричних показників;
- Принципи оформлення посилань на інформаційні джерела.

У результаті вивчення курсу студент повинен уміти:

- Розрізняти види порушень академічної доброчесності;
- Реалізовувати алгоритм самостійного пошуку вирішень етичних дилем у академічному середовищі;
- Здійснювати пошук та критично осмислювати інформаційні джерела (бази даних, он-лайн пошукові інструменти, профілі дослідників та установ);
- Створювати бібліографічні посилання, у тому числі з використанням бібліографічних менеджерів (Mendeley, Zotero, 4RefONAFТ);
- Застосовувати техніки уникнення академічного плагіату.

РОЗКЛАД ЗАНЯТЬ

№	Тема	Дата	Час	Лекцій	Семінарських занять	Самостійна та індивідуальна робота	Зміни до розкладу
1	Зміст поняття «академічна доброчесність»	05.09.2020	10:00-12:50	1	1	2	
2	Види порушень академічної доброчесності, «плагіат» та «самоплагіат»	12.09.2020	10:00-12:50	1	1	2	
3	Інформаційна грамотність як складова академічної доброчесності	19.09.2020	10:00-12:50	1	1	2	
4	Верифікація джерел за допомогою інформаційного пошуку	03.10.2020	13:30-16:20	1	1	2	
5	Баланс голосу та техніки уникнення плагіату	10.10.2020	10:00-12:50	1	1	2	
6	Вирішення етичних дилем з академічної доброчесності в освітньому середовищі	17.10.2020	13:30-18:00	-	1	2	
	Антикорупційна політика у закладах освіти	24.10.2020	10:00-12:50	2	1	-	Запрошений експерт

 Викладач:
Рябець Ірина Володимирівна

Всі письмові роботи надсилати на ryabetsiv@ukma.edu.ua, в копію ставити acres.kma@gmail.com .

Веб-сайт курсу

Програма, анонси та навчальні матеріали будуть розміщені на веб-сайті ACREC: <https://acrec.org.ua/>

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ, УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ:

Види навчальних поточних завдань і бали за них

Вид навчальних завдань	Обсяг за семестр	Максимальна кількість балів за виконану роботу
Оволодіння теоретичним матеріалом та активна участь у дискусіях на лекціях	5	По 2 бали за кожную із п'яти лекцій. Усього за семестр – 10 балів
Правильні відповіді на запитання семінару	6	Кожна правильна відповідь - 2 бали. Усього за семестр – 12 балів
Складання порівняльної таблиці кодексів честі університетів	1	Кожне індивідуальне правильне письмове завдання – 10 балів.
Виконання інформаційного пошуку	1	Кожне індивідуальне правильне письмове завдання – 10 балів.
Складання бібліографічного опису та перефразування	1	Кожне індивідуальне правильне письмове завдання – 10 балів.
Написання есе	1	Кожне індивідуальне есе оцінюється максимально в 18 балів
Сукупний рейтинг	-	70 балів

Рівень поточних знань студентів оцінюється відповідно до методики рейтингової оцінки. Сутність методики полягає у визначенні поточного рейтингу студента, що розраховується як сума балів за всіма видами практичних завдань та результатами самостійної роботи і наращується протягом семестру.

КРИТЕРІЇ СКЛАДАННЯ ЗАЛІКУ

Кожен варіант завдань під час проведення заліку буде однакової складності. Зміст питань та завдань розраховано на письмову роботу студента/студентки протягом двох академічних годин. Підсумковою формою контролю з дисципліни «Академічна доброчесність» є залік, після проведення якого можна отримати максимально 30 балів. Критерії оцінювання знань студентів при складанні заліку наведені в таблиці.

Критерії оцінювання знань з курсу «Академічна доброчесність»

Характеристика відповідей за варіантом	Максимальна кількість балів
Правильні відповіді на запитання дидактичного тесту	30
УСЬОГО	30 балів

За результатами навчальної діяльності студента або студентки протягом семестру та результатами складання заліку визначається якість знань особи. Вона оцінюється за рейтинговою системою та трансформується в національну шкалу та шкалу ECTS (див. таблицю).

Відповідність показників 100-бальної університетської шкали оцінювання в національну 4-бальну шкалу та шкалу ECTS.

За шкалою університету	За національною шкалою		За шкалою ECTS
	Екзамен	Залік	
91 – 100	5 (відмінно)		A (відмінно)
81 – 90	4 (добре)		B (дуже добре)
71 – 80		Зараховано	C (добре)
66 – 70	3 (задовільно)		D (задовільно)
60 – 65			E (достатньо)
30 – 59	2 (незадовільно)		FX (незадовільно – з можливістю повторного складання)
1 – 29		Не зараховано	F (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)

ФОРМИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Мета і форми поточного контролю

Мета поточного контролю – оцінити ступінь засвоєння теоретичного і практичного матеріалу та рівень знань студентів з відповідних розділів дисципліни.

Рівень поточних знань оцінюється в балах по кожному із передбачених видів практичних завдань окремо:

- володіння теоретичним матеріалом;
- підготовка письмових завдань (створення таблиць, есе);
- виконання Building Blocks Search;
- складання бібліографічного опису з подальшим перефразуванням.

Студенти, поточні знання яких оцінені на “незадовільно” (0-29 балів), вважаються не атестованими і до заліку з дисципліни не допускаються. Студенти, які за роботу в семестрі та на залікові набрали 30-59 балів мають право на перескладання.

Мета і форми підсумкового контролю знань

Підсумковий контроль знань здійснюється наприкінці семестру шляхом складання заліку.

До заліку допускаються студенти, які мають необхідний рівень поточних знань.

Залік проводиться в змішаній формі, завдання на залік, які складаються на основі програми курсу та мають однаковий рівень складності. На підготовку відповіді на запитання до заліку відводиться 30 хвилин. Додатковими матеріалами під час проведення іспиту користуватися не дозволяється.

Питання для підготовки до заліку

Залік проводиться у вигляді дидактичного тесту в форматі «multiple choice».

Творче (індивідуальне) завдання

Творчим (індивідуальним) письмовим завданням до дисципліни «Академічна доброчесність» є есе. Його компонентами виступають: огляд джерел з теми, аналіз проблеми, власна оцінка проблеми. Тематика творчих (індивідуальних) завдань може змінювати щороку відповідно до законодавчих та соціальних змін у галузі якості вищої освіти України.

Загальні вимоги до виконання письмових та творчих робіт (індивідуальних завдань)

Вимоги до порівняльної таблиці кодексів честі:

1. письмове завдання складається із титульного аркуша, порівняльної таблиці списку використаних джерел;
2. у цій письмовій роботі думки формулюються у науково-публіцистичному стилі;
3. індивідуальне завдання за формою є порівняльною таблицею, обсяг якої від 1 до 3 аркушів А4, надрукованих 12 кеглем, через 1 інтервала, шрифтом TIMES NEW ROMAN, береги (поля) - зверху, знизу – 1,5 см; ліворуч, праворуч – 1 см. Текст на сторінці необхідно вирівняти за шириною. Якщо дозволить викладач, то це творче завдання можна надсилати на його електронну робочу адресу, але ТІЛЬКИ у форматі WORD.
4. список використаних джерел не менше 2 описувати за ДСТУ 8302:2015

Порівняльна таблиця кодексів честі університету

Обсяг	Структурні елементи	Цільова аудиторія	Процедура прийняття та затвердження	Механізм оз-найомлення та надання згоди про дотримання кодексу честі	Зазначені види порушень	Зазначені види санкцій за порушення
-------	---------------------	-------------------	-------------------------------------	--	-------------------------	-------------------------------------

Університет 1

Університет 2

Вимоги до змісту завдання Building Blocks Search:

1. Для виконання цього завдання необхідно відкрити базу Web of Science <https://www.webofscience.com/>
2. Обрати пошуковий запит: не менше, ніж 3 слова (фасети).
3. До кожного ключового слова необхідно підібрати не менше, ніж 3 синоніми.
4. Інструкція виконання пошуку представлена у відео від Копенгагенського Університету <https://ru.coursera.org/lecture/academicinfoseek/2-5-performing-a-building-blocks-search-rune-kurdahl-QjkNX>
5. Після завершення пошуку з історії пошуку вибрати кінцевий пошуковий результат #3 AND #2 AND #1 та перші 5 записів відправити викладачу на корпоративну е-пошту у форматі: «автор, назва, джерело», в примітках вказати свої контактні дані, ПІБ, групу, факультет та використані ключові слова і синоніми до них. Стиль е-листа HTML.

Вимоги до самостійного пошуку статті та складання бібліографічного опису з подальшим перефразуванням:

1. Здійснити пошук статті за темою, дотичною до боротьби з корупцією в Україні та/або світі у передплачених НаУКМА базах даних (деталі на сторінці НБ НаУКМА <https://library.ukma.edu.ua/index.php?id=643>)
2. Описати статтю у ДСТУ 8302:2015 за допомогою реферативного менеджера 4REFONAFT <https://4ref.onaft.edu.ua/>
3. Прочитуйте дослівно уривок зі статті, позначивши наприкінці внутрішньотекстове посилання.
4. Перефразуйте обраний уривок з відповідним оформленням.
5. Оформлення має бути ТІЛЬКИ у форматі WORD 14 кеглем, через 1,5 інтервала, шрифтом TIMES NEW ROMAN, береги (поля) - зверху, знизу – 2 см; ліворуч – 2,5 – 3 см; праворуч – 1,5 – 1 см. Текст на сторінці необхідно вирівняти за шириною. Якщо дозволить викладач, то це творче завдання можна надсилати на його електронну робочу корпоративну адресу. Важливо вказати прізвище та контакти того, хто виконав завдання.

Вимоги до есе:

1. Письмове завдання складається із титульного аркуша, огляду джерел, аналізу проблеми, власної оцінки проблеми, списку використаних джерел;
2. У цій письмовій роботі думки формуються у науково-публіцистичному стилі розповідними поширеними реченнями із правильним порядком слів, кожна окрема думка - це окремий абзац, кожний абзац починається з червоної строки;
3. Індивідуальне завдання за формою це есе, обсяг якого від 4 до 6 тис. знаків з пробілами (приблизно – 2,5-4 сторінок А4), надрукованих 14 кеглем, через 1,5 інтервала, шрифтом TIMES NEW ROMAN, береги (поля) - зверху, знизу – 2 см; ліворуч – 2,5 – 3 см; праворуч – 1,5 – 1 см. Текст на сторінці необхідно вирівняти за шириною. Якщо дозволить викладач, то це творче завдання можна надсилати на його електронну робочу адресу, але ТІЛЬКИ у форматі WORD.
4. Список використаних джерел (6-9 джерел) описувати за ДСТУ 8302:2015

Вимоги до змісту письмової роботи:

У роботі потрібно використати:

- 👁 Мінімум 2 Інтернет-джерела
- 👁 Мінімум 2 друкованих книжкових видання
- 👁 Мінімум 2 друкованих періодичних видання
- 👁 Щонайменше 3 джерела мають бути цьогорічними або минулорічними

Тематика творчого індивідуального завдання (есе)

1. Академічна нечесність як прояв корупції в освітньому науковому та навчальному середовищі.
2. Академічний плагіат як різновид плагіату.
3. Верифікована інформація як метод боротьби з академічною нечесністю.
4. Етичні дилеми у відносинах опонент-дисертант та науковий керівник-магістрант.
5. Неправильний бібліографічний опис як прояв плагіату.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Мета і завдання самостійної роботи

Головна мета проведення самостійної роботи полягає у необхідності більш широкого огляду тематики курсу з використанням матеріалів періодичних видань, наукових праць, баз даних, монографій з окремих питань дисципліни. Важливою складовою самостійної роботи студентів є виконання індивідуальних робіт.

Виконання індивідуальних робіт має на меті:

- 👁 закріплення знань теоретичного курсу;
- 👁 напрацювання вмінь з аналізу законодавчої бази України в сфері забезпечення якості вищої освіти та протидії плагіату.

ЗМІСТ ТА ОБСЯГ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ПИСЬМОВИХ ЗАВДАНЬ З КУРСУ

№ теми	Індивідуальне письмове завдання	Література	Форма контролю
1	Порівняйте структуру кодексу честі Колумбійського університету (Columbia University) та Положення про академічну доброчесність НаУКМА	Основна література: 3, 6	Перевірка порівняльної таблиці
2;3	Оберіть тему наукової розвідки, що стосується академічної доброчесності, та розбийте її на ключові слова. Підберіть синоніми до ключових слів (фасетів) та проведіть Building Blocks Search у базі даних Web of Science. Результати надішліть у вигляді знімку з екрана на електронну скриньку викладача	Основна література: 5, 26	Перевірка знімків з екрану
4;5	Оберіть верифіковану наукову статтю з теми забезпечення якості вищої освіти, зробіть її бібліографічний опис за ДСТУ 8302:2015 за допомогою бібліографічного менеджера 4REFONAFT Оберіть фрагмент статті, оформіть його як цитату та перефразуйте його з посиланням на першоджерело і з належним оформленням внутрішньотекстового посилання	Основна література: 1 Бібліографічний менеджер: 5	Перевірка письмових робіт
6	Напишіть есе про ваше бачення вирішення етичної дилеми: «опонент за опонування дисертації отримує від Спеціалізованої вченої ради з захисту заробітну плату, але вимагає від дисертанта додаткової оплати за свою роботу. Вкажіть, які ви вбачаєте механізми протидії або запобігання таким ситуаціям»		Перевірка есе

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З КУРСУ «АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ»

Обсяг самостійної роботи студентів з курсу «Академічна доброчесність»

№	Назва виду самостійної роботи студентів	Кількість годин
	Підготовка до поточних семінарських занять (2 год. на 6 занять)	12
	Порівняння кодексів честі університетів	1
	Виконання Building Blocks Search	1
	Самостійний пошук статті та складання бібліографічного опису з подальшим перефразуванням	1
	Написання есе	1
	Підготовка до заліку	2
	УСЬОГО	18

Розподіл балів в межах курсу

Оцінка складається з двох блоків		
Перший блок за роботу протягом курсу 70 % від загальної оцінки (макс. 70 балів)	Другий блок 30 % від загальної оцінки (макс. 30 балів)	
Семінар 1 активність на семінарі: Коментарі, питання, виступи. Участь у дискусії, участь у групових обговореннях --- 5 балів	Письмова робота 1 (порівняльна таблиця) --- 10 балів	Підсумковий контроль у вигляді дидактичного тесту
Семінар 2 Порівняння класифікацій плагіату (виконується в аудиторії) --- 5 балів		
Семінар 3 активність на семінарі: Коментарі, питання, виступи. Участь у дискусії, участь у групових обговореннях --- 5 балів	Письмова робота 2 (скріншоти з екрану, що відображають пошуковий результат) --- 5 балів	Від 1 до 30 балів
Семінар 4 активність на семінарі: Коментарі, питання, виступи. Участь у дискусії, участь у групових обговореннях --- 5 балів	Письмова робота 3 (перефразування та бібліографічний опис) --- 10 балів	
Семінар 5 активність на семінарі: Коментарі, питання, виступи. Участь у дискусії, участь у групових обговореннях --- 5 балів	Письмова робота 4 (есе) --- 10 балів	
Семінар 6 - участь у «Світовому кафе» --- 10 балів		
Разом за участь у семінарах максимумно - 35 балів	Разом за письмові роботи максимумно - 35 балів	За тест максимумно - 30 балів

ПЛАН КУРСУ

З АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

ЛЕКЦІЯ 1. ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ»

План

- Необхідність виникнення поняття «академічна доброчесність»
- Різноманіття підходів до визначення поняття «Академічна доброчесність» в світовій практиці
- Основоположні цінності академічної доброчесності
- Реалізація політики академічної доброчесності в Україні: законодавчий аспект
- Кодекс честі університету (Honor Code of the University)

Матеріали

- 👁️ Закони України: 2, 3, 4
- 👁️ Основна література: 3, 6, 9, 17
- 👁️ Додаткова література: 1-8, 10, 16, 19, 20

ЛЕКЦІЯ 2. ВИДИ ПОРУШЕНЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ «ПЛАГІАТ» ТА «САМОПЛАГІАТ»

План

- Види порушень академічної доброчесності, визначені ст.42 Закону України «Про Освіту»
- Поняття академічного плагіату та самоплагіату
- Види класифікацій академічного плагіату
- Фальсифікація та фабрикація результатів академічної діяльності
- Запобіжні заходи з уникнення порушень академічної доброчесності

Матеріали

- 👁️ Закони України: 1-4
- 👁️ Основна література: 3, 4, 7, 8, 10, 14, 16, 18, 21-24, 27
- 👁️ Додаткова література: 1, 4, 13, 14, 17, 18, 22, 23, 25

ЛЕКЦІЯ 3. ІНФОРМАЦІЙНА ГРАМОТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

План

- 👁️ Визначення поняття «інформаційна грамотність»
- 👁️ Складові інформаційної грамотності
- 👁️ Принципи інформаційної грамотності
- 👁️ Види інформаційного пошуку
- 👁️ Бази даних наукової інформації: передплатені (Subscribed) та відкритого доступу (Open Access)
- 👁️ Інституційний репозитарій (eKMAIR, тематичні репозитарії інших установ)
- 👁️ Профілі науковців: ORCID, Research Gate, Academia.EDU, Google Scholar, Publons

Матеріали

- 👁️ Закони України: 5
- 👁️ Основна література: 5, 8, 11, 12, 13, 15, 19-21, 26
- 👁️ Додаткова література: 9, 11, 12, 15, 18, 24

ЛЕКЦІЯ 4. ВЕРИФІКАЦІЯ ДЖЕРЕЛ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОШУКУ

План

- 👁️ Критерії оцінки джерела
- 👁️ Авторитет
- 👁️ Надійність
- 👁️ Покриття
- 👁️ Актуальність
- 👁️ Використання логічних операторів в інформаційному пошуці
- 👁️ Використання фільтрів у базах даних наукової інформації
- 👁️ Використання інструментів з пошуку наукових часописів

Матеріали

- 👁️ Основна література: 2, 5, 7, 8, 15, 19, 21, 25, 26
- 👁️ Додаткова література: 4, 6, 9, 11, 12, 15, 17, 20, 21

ЛЕКЦІЯ 5. (ТЕМА 5-6) БАЛАНС ГОЛОСУ ТА ТЕХНІКИ УНИКНЕННЯ ПЛАГІАТУ. ВИРІШЕННЯ ЕТИЧНИХ ДИЛЕМ З АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

План

- Зміст поняття «баланс глосу»
- Техніки уникнення плагіату в академічному письмі: цитування, перефразування, узагальнення
- Оформлення бібліографічних посилань
- Застосування бібліографічних менеджерів: Mendeley, Zotero, Cite This For Me, 4REFONAFТ
- Практика інформування про плагіатні випадки в освітніх та наукових установах
- Механізми забезпечення від академічного плагіату
- Конфлікт інтересів в академічному середовищі: вітчизняна та зарубіжна практика
- Світова практика боротьби з проявами академічної недоброчесності

Матеріали

- 👁️ Закони України: 1-5
- 👁️ Основна література: 1-3,9, 10, 12, 14, 16-18, 22-25, 27
- 👁️ Додаткова література: 1, 3-5, 13, 14, 16, 22, 23
- 👁️ Бібліографічні менеджери: 1-6

ПЛАН ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарські та практичні заняття є сполучною ланкою між лекційними заняттями та самостійною роботою студентів і мають на меті поглиблене засвоєння теоретичних знань із дисципліни та набуття практичних навичок.

У процесі проведення семінарських, практичних занять з'ясовується ступінь засвоєння понятійно-категоріального апарату та основних положень навчального предмету, вміння розкривати конкретну тему, аналізувати та узагальнювати ключові питання курсу, розв'язувати конкретні ситуації.

Одним із важливих завдань проведення таких занять є отримання магістрантами навичок публічних виступів і формування умінь вести дискусії, а також аналітичного та обґрунтованого підходу до розв'язання складних питань та етичних дилем і відпрацювання можливих рішень у майбутній професійній діяльності.

При організації аудиторної роботи на семінарсько-практичних заняттях передбачаються такі види робіт:

- розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком контрольних питань відповідно до тем програми; за переліком питань для самостійного опрацювання;
- проведення семінарів із публічними виступами та доповідями із есе, що підготовлені магістрантами самостійно за рекомендованою тематикою (темою есе можуть бути будь-які питання, винесені на обговорення на семінарське заняття, однак тема фіксованого виступу з есе повинна бути узгоджена з викладачем);
- проведення ділових ігор та обговорення ситуацій (кейсів);
- перевірка практичних завдань, виконаних студентами під час самостійної роботи;
- проведення консультацій із дисципліни.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1.

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ»

План

- ▶ Що заактуалізувало проблему академічної доброчесності?
- ▶ Академічна доброчесність як загальноосвітня проблема в освітньому та науковому середовищі
- ▶ Діяльність Міжнародного центру академічної доброчесності
- ▶ Законодавчі акти України в сфері забезпечення якості вищої освіти
- ▶ Кодекс честі університету (Honor Code of the University) на прикладі положення НаУКМА про Академічну Доброчесність

Питання до самостійного поглибленого вивчення:

- ▶ Різниця в підходах до визначення поняття «академічна доброчесність» в наукових працях вітчизняних та зарубіжних авторів.
- ▶ Принципи укладення кодексів честі університетів Європи та США.

Матеріали

- 👁️ Закони України: 2, 3, 4
- 👁️ Основна література: 3, 6, 9, 17
- 👁️ Додаткова література: 10, 16, 19, 20

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 2.

ВИДИ ПОРУШЕНЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ «ПЛАГІАТ» ТА «САМОПЛАГІАТ»

План

- ▶ Визначення поняття «академічний плагіат» та його види в Україні та зарубіжних країнах
- ▶ Самоплагіат як різновид академічного плагіату
- ▶ Види класифікацій академічного плагіату за О. Гужвою та Б. Гілмором
- ▶ Фальсифікація та фабрикація результатів академічної діяльності як порушення норм академічної доброчесності
- ▶ Запобіжні заходи з уникнення порушень академічної доброчесності: депонування робіт та даних в інституційних та тематичних репозитаріях, патентування

Питання до самостійного поглибленого вивчення:

- ▶ Поділ плагіату на навмисний і ненавмисний за Б. Гілмором
- ▶ Принципи цитування даних досліджень, розроблені Ініціативою FORCE11
- ▶ Дослідіть он-лайн ресурс Plagiarism Tutorial від Бібліотеки Університету Сан Дієго (США)

Матеріали

- 👁️ Закони України: 1-4
- 👁️ Основна література: 3, 4, 7, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 21-24, 27
- 👁️ Додаткова література: 1, 4, 13, 14, 17, 18, 22, 23, 25

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 3. ІНФОРМАЦІЙНА ГРАМОТНІСТЬ ЯК СКЛADOVA АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

План

- ⦿ Визначення поняття «інформаційна грамотність» за CILIP
- ⦿ Складові та принципи інформаційної грамотності за UNESCO
- ⦿ Види інформаційного пошуку: простий та розширений з використанням логічних операторів
- ⦿ Бази даних наукової інформації як пошуковий інструмент та політика Відкритого Доступу
- ⦿ Інституційний репозитарій як механізм забезпечення авторів наукових робіт від академічного плагіату
- ⦿ Профілі науковців: ORCID, Research Gate, Academia.EDU, Google Scholar, Publons як інструмент верифікації інформації

Питання до самостійного поглибленого вивчення:

- ⦿ Дослідіть ресурси з медіаграмотності на веб-порталі ЮНЕСКО
- ⦿ Дослідіть “Положення про Національний репозитарій академічних текстів”

Матеріали

- 👁️ Закони України: 5
  - 👁️ Основна література: 5, 8, 11, 12, 13, 15, 19-21, 26
  - 👁️ Додаткова література: 9, 11, 12, 15, 18, 24
-
-
-

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 4. ВЕРИФІКАЦІЯ ДЖЕРЕЛ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОШУКУ

План

- ⦿ Критерії оцінки інформаційного наукового джерела відповідно до он-лайн курсу Academic Integrity Tutorial Університетського коледжу Університету Меріленд (США)
- ⦿ Авторитет як показник якості наукового тексту (перевірка профілю автора)
- ⦿ Надійність як показник довіри до видавництва (перевірка видання)
- ⦿ Покриття як показник неупередженості автора наукової статті (перевірка на упередженість)
- ⦿ Актуальність публікації як показник сучасного стану наукової розробки проблеми (перевірка дати публікації)
- ⦿ Використання логічних операторів в інформаційному пошуці: AND, OR, NOT
- ⦿ Використання фільтрів у базах даних наукової інформації: за датою, за типом видання, за мовою, за країною тощо
- ⦿ Використання інструментів з пошуку наукових часописів на прикладі Scimago Journal & Country Rank

Питання до самостійного поглибленого вивчення:

- ⦿ Проаналізуйте принцип дії платформи з відкликання недоброчесних статей Retraction Watch Database <http://retractiondatabase.org>
- ⦿ Дослідіть типи інформаційних ресурсів за матеріалом Academic Integrity Tutorial Університетського коледжу Університету Меріленд (США) (пункти 1.28 та 1.29) на базі Academic Integrity Tutorial with Quiz (UMC, 2015)

Матеріали

- 👁️ Основна література: 2, 5, 7, 8, 15, 19, 21, 22, 25, 26
- 👁️ Додаткова література: 4, 6, 9, 11, 12, 15, 17, 20, 21

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 5. БАЛАНС ГОЛОСУ ТА ТЕХНІКИ УНИКНЕННЯ ПЛАГІАТУ.

План

- Зміст поняття «баланс глосу» як стратегії написання академічних робіт
- Стратегії та техніки уникнення плагіату в академічному письмі: цитування, перефразування, узагальнення
- Оформлення бібліографічних посилань відповідно до міжнародних та вітчизняних стандартів
- Використання бібліографічних менеджерів: Mendeley, Zotero, Cite This For Me, 4REFONAFТ при написанні наукових робіт

Питання до самостійного поглибленого вивчення:

- Проаналізуйте рекомендації Лінди Стерн (Stern, Linda, 1947- What every student should know about avoiding plagiarism / Linda Stern. - New York : Pearson/Longman, [2007]. - vi, 74 p. : ill.) щодо елементів, які включаються у бібліографічне посилання (с.45)
- Дослідіть, як розпізнати загальне знання (common knowledge), що не потребує посилання за Ліндою Стерн (с. 6-7)

Матеріали

- 👁️ Закони України: 1-5
- 👁️ Основна література: 1-3,9, 10, 12, 14, 16-18, 22-25, 27
- 👁️ Додаткова література: 1, 3-5, 13, 14, 16, 22, 23
- 👁️ Бібліографічні менеджери: 1-6

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 6. ВИРІШЕННЯ ЕТИЧНИХ ДИЛЕМ З АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ В ФОРМАТІ «СВІТОВОГО КАФЕ»

План

- Поділити аудиторію на 4 групи
- Дати 4 випадки проявів академічної нечесності, не розкриваючи аудиторії, до якого виду порушень вони відносяться (фабрикація, фальсифікація, академічний плагіат, самоплагіат)
- Кожна група призначає модератора, що залишається за столом
- Далі заняття продовжується відповідно до правил «Світового кафе»
- Обговорення та пропозиції з практичної реалізації уникнення академічної нечесності всіма учасниками «Світового кафе»

Питання до самостійного поглибленого вивчення:

- Проаналізуйте випадки академічної нечесності та реакцію на них науковою спільнотою за матеріалами статті "Take That Back: The Top Scientific Retractions of 2019"

Матеріали

- 👁️ Закони України: 1-5
- 👁️ Основна література: 1-3,9, 10, 12, 14, 16-18, 22-25, 27
- 👁️ Додаткова література: 1, 3-5, 13, 14, 16, 22, 23, 25

ТЕМА. АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

План

- Державна політика в сфері академічної доброчесності
- Краще практики запобігання корупції в сфері вищої та середньої освіти
- Корпоративна культура навчальних закладів, як фактор академічної доброчесності

Література

- 👁 Milovanovitch, Mihaylo & Macready, Caroline & Kovac-Cerovic, Tinde & Poisson, Muriel. OECD (2017), OECD Reviews of Integrity in Education: Ukraine 2017, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264270664-en>.
- 👁 Integrity of Education Systems A Methodology for Sector Assessment (2018), <http://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-Integrity-of-Education-Systems-ENG.pdf>
- 👁 Nicolescu, A. Manifestation of Corruption in the Educational System. Revista Universitara de Sociologie, Vol. 2019, Issue 1 (2019), pp. 225-232
- 👁 Milovanovitch, M. Fighting Corruption in Education: A Call for Sector Integrity Standards. (2014) World Bank Legal Review, Vol. 5, pp. 367-380

 Викладач:
Завпрошений експерт

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (Дата звернення 11.03.2020)
2. Закон України «Про вищу освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (Дата звернення 11.03.2020)
3. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (Дата звернення 11.03.2020)
4. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (Дата звернення 11.03.2020)
5. Положення про Національній репозитарій академічних текстів // Законодавство України: [Веб-сайт]. 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/541-2017-%D0%BF> (дата звернення: 25.03.2020).

1. ДСТУ 8302:2015: офіційні виправлення у 2017 році // Slideshare. НаУКМА Library: [Веб-сайт]. Київ, 2017. URL: <https://www.slideshare.net/naukmalibrary/83022015-2017> (дата звернення: 25.03.2020).
2. Е-ресурси // НАУКОВА БІБЛІОТЕКА Національного університету "Києво-Могилянська академія": [Веб-сайт]. Київ. URL: <https://library.ukma.edu.ua/index.php?id=643> (дата звернення: 25.03.2020).
3. Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти у НаУКМА // Національний університет «Києво-Могилянська академія». Нормативні документи: [Веб-сайт]. Київ, 2018. URL: https://www.ukma.edu.ua/index.php/about-us/sogodennya/dokumenty-naukma/cat_view/1-dokumenty-naukma/12-normatyvna-baza-naukma/6-systema-zabezpechennia-iaakosti-osvitnoi-diialnosti-ta-iaakosti-vyshchoi-osvity/71-normatyvni-dokumenty (дата звернення: 25.03.2020).
4. Що потрібно знати про плагіат : посібник з академічної грамотності та етики для "чайників" / уклад. Гужва О. О. - [Б. м. : б. в., 2012?]. - 72 с. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/7681> (дата звернення: 24.03.2020).
5. 2.5 Performing a Building Blocks Search - Rune Kurdahl // Academic Information Seeking. Coursera: [Веб-сайт]. Copenhagen. URL: <https://ru.coursera.org/lecture/academicinfoseek/2-5-performing-a-building-blocks-search-rune-kurdahl-QjkNX> (дата звернення: 25.03.2020).
6. Academic Integrity // Columbia College. Columbia University in the City of NY: [Веб-сайт]. NY. URL: <https://www.college.columbia.edu/academics/academicintegrity> (дата звернення: 25.03.2020).
7. Academic Integrity Tutorial Quizz // University of Maryland Global Campus: [Веб-сайт]. Maryland, 2020. URL: <https://www.umgc.edu/current-students/learning-resources/academic-integrity/tutorial/interactive.html> (дата звернення: 25.03.2020).
8. Academic Integrity Tutorial Transcript // University of Maryland Global Campus: [Веб-сайт]. Maryland, 2020. URL: https://www.umgc.edu/current-students/learning-resources/academic-integrity/tutorial/story_content/external_files/Academic%20Integrity%20Tutorial%20TRANSCRIPT.pdf (дата звернення: 25.03.2020).

9. Bertram Gallant, Tricia, 1970 Academic integrity in the twenty first century : a teaching and learning imperative / Tricia Bertram Gallant. Middletown, DE : [s. n., 2016]. xvii, 143 p. ; 23 cm.
10. Carroll, Jude. A handbook for deterring plagiarism in higher education / Jude Carroll. [Middletown : s. n., 2018]. 128 p.
11. CILIP Definition of Information Literacy 2018 // CILIP. 2018. URL: <https://infolit.org.uk/ILdefinitionCILIP2018.pdf> (дата звернення: 23.03.2020).
12. Data Citation Synthesis Group: Joint Declaration of Data Citation Principles. Martone M. (ed.) San Diego CA: FORCE11; 2014 <https://doi.org/10.25490/a97f-егук> (дата звернення: 24.03.2020).
13. Five Laws of MIL // UNESCO: [Веб-сайт]. 2017. URL: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/Events/mil_five_laws_english.png (дата звернення: 23.03.2020).
14. Gilmore, Barry. Plagiarism : a how not to guide for students / Barry Gilmore. Portsmouth, NH : Heinemann, [2009]. vi, 98 p. : ill. ; 24 cm.
15. Information Literacy 101 - The Basics of Using the Salmon Library // M. Louis Salmon Library : [Веб-сайт]. Alabama, 2020. URL: <http://libguides.uah.edu/informationliteracy/search> (дата звернення: 23.03.2020).
16. Lang, James M., author. Cheating lessons : learning from academic dishonesty / James M. Lang. Cambridge, Massachusetts ; London, England : Harvard University Press, [2013]. viii, 256 p.
17. Macfarlane, Bruce. Researching with integrity : the ethics of academic enquiry / Bruce Macfarlane. New York : Routledge, [2010]. xv, 190 p.
18. Marsh, Bill, 1964 Plagiarism : alchemy and remedy in higher education / Bill Marsh. Albany : State University of New York Press, c2007. xi, 176 p. ; 24 cm.
19. Meadows A. Everything you ever wanted know about ORCID: . . . but were afraid to ask // College & Research Libraries News. Vol 77, No 1 (2016). Meadows. 2016. URL: <https://crln.acrl.org/index.php/crlnews/article/view/9428/10644> (дата звернення: 24.03.2020).
20. Media and Information Literacy // UNESCO: [Веб-сайт]. 2017. URL: <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/media-development/media-literacy/mil-as-composite-concept/> (дата звернення: 25.03.2020).
21. Plagiarism Tutorial : [Веб-сайт]. San Diego. URL: https://libraries.ucsd.edu/assets/elearning/plagiarism/mod1-define-web/story_html5.html (дата звернення: 24.03.2020).
22. Retraction Watch Database: [Веб-сайт]. 2020. URL: <http://retractiondatabase.org> (дата звернення: 25.03.2020).
23. Stern, Linda, 1947 What every student should know about avoiding plagiarism / Linda Stern. New York : Pearson/Longman, [2007]. vi, 74 p. : ill.
24. Sutherland Smith, Wendy. Plagiarism, the Internet and student learning : improving academic integrity / Wendy Sutherland Smith. New York : Routledge, [2008]. x, 224 p. : ill.
25. Take That Back: The Top Scientific Retractions of 2019 By Christopher Wanjek December 31, 2019 // LIVESCIENCE: [Веб-сайт]. 2019. URL: <https://www.livescience.com/top-retracted-science-studies-2019.html> (дата звернення: 25.03.2020).
26. Web of Science: [Веб-сайт]. URL: <https://www.webofscience.com/> (дата звернення: 25.03.2020).
27. Weber Wulff, Debora. False feathers : a perspective on academic plagiarism / Debora Weber Wulff. Berlin : Springer, [2014]. xv, 200 p. : ill. ; 25 cm

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Академічна доброчесність в університеті // ВУМ on-line : [Веб-сайт]. URL: <https://vumonline.ua/course/academic-integrity-at-the-university/> (дата звернення: 25.03.2020)
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд "Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики"; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. URL: https://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2016-09-07/chesnist_osnova_rozvitk_Univers.pdf (дата звернення: 25.03.2020).
3. Навчання студентів академічній доброчесності у бібліотеці ВНЗ : методичні поради [електронні ресурси] / авт.-уклад. : Л. В. Савенкова, С. О. Чуканова ; редкол. : В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська ; Укр. бібл. асоц., Секція університет. б.-к. - Київ : [УБА], 2016. - 39 с. : іл., табл. + 1 CD-ROM. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/10872> (дата звернення: 25.03.2020).
4. Ресурси // Проект сприяння академічній доброчесності в Україні [Srtengthening Academic Integrity in Ukraine Project — SAIUP]: [Веб-сайт]. URL: <https://saiup.org.ua/resursy/> (дата звернення: 25.03.2020).
5. Чуканова С. О. Академічна доброчесність: презентація до курсу "Вступ до Могилянських студій" (2019/2020 н.р.) // еКМАІR. Київ, 2020. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/11864> (дата звернення: 25.03.2020).
6. Чуканова С. О. Дотримання норм академічної доброчесності у процесі управління дослідницькими даними: зарубіжна практика // український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. - 2018. - № 2. - С. 52-63. Київ, 2018. URL: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.2.2018.152574> (дата звернення: 25.03.2020).
7. Чуканова С. О. Термін "академічна доброчесність" у контексті бібліотекознавства // термінологія документознавства та суміжних галузей знань : збірник наукових праць. - Київ : Четверта хвиля, 2019. - Вип. 11. - С. 81-84. Київ, 2019. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/14516> (дата звернення: 25.03.2020).
8. Чуканова С. О. Фундаментальні цінності академічної доброчесності: [постер] // еКМАІR . Київ, 2018. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/14516> (дата звернення: 25.03.2020).
9. Callicott B., Scherer D., Wesolek A. Making Institutional Repositories Work. USA: Purdue University Press, 2016. 360 с. URL: <https://oapen.org/download?type=document&docid=626981> (дата звернення: 23.03.2020).
10. Chukanova S. Methods of Teaching BA Students Academic Integrity at University Libraries // study of Changing Societies: Comparative and Interdisciplinary Focus. - 2017. - Vol. 1. - P. 27-42. Харків, 2017. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/12118> (дата звернення: 25.03.2020).
11. Directory of Open Access Books: DOAB: [Веб-сайт]. 2020. URL: <https://www.doabooks.org/> (дата звернення: 24.03.2020).
12. Google & Google Scholar // Southern Adventist University McKee Library : [Веб-сайт]. 2019. URL: <https://southern.libguides.com/google/boolean> (дата звернення: 25.03.2020).
13. Herrington, TyAnna K., 1955 Intellectual property on campus : students' rights and responsibilities / TyAnna K. Herrington. Carbondale : Southern Illinois University Press, [2010]. xiii, 136 p. : ill. ; 23 cm.
14. Hub Z. Tales of Research Misconduct: A Lacanian Diagnostics of Integrity Challenges in Science Novels. Switzerland: Springer, Chamress, 2017. 263 с. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-65554-3#about> (дата звернення: 25.03.2020).
15. Inger S. The importance of aggregators // learned Publishing. 2001. Т. 14, вип. 4. С. 287-290. Hoboken, 2001. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1087/095315101753141383> (дата звернення: 11.03.2020).
16. Macrina, Francis L. Scientific integrity : text and cases in responsible conduct of research / by Francis L. Macrina, Edward Myers Professor of Dentistry and Vice President for Research, VCU Philips Institute for Oral Health Research, Virginia Commonwealth University, Richmond, Virginia. Washington, DC : ASM Press, [2014]. 503 p.
17. Originality, imitation, and plagiarism : teaching writing in the digital age / ed. Caroline Eisner and Martha Vicinus. Ann Arbor : University of Michigan Press, [2011]. 269 p.
18. Oyekan, Olugbenro. Academic integrity : study & guide : essential guidelines for academic writing & antiplagiarism with topical discussions / Olugbenro Oyekan ; [International School of Management]. Middletown, DE : [s. n.], 2016]. 107 p.

19. Philip Newton (2015): Academic integrity: a quantitative study of confidence and understanding in students at the start of their higher education, Assessment & Evaluation in Higher Education, DOI: 10.1080/02602938.2015.1024199
20. Schuyt K. Scientific Integrity. LEIDEN: Leiden University Press, 2019. 182 с. URL: <https://www.doabooks.org/doab?func=fulltext&uiLanguage=en&rid=38211> (дата звернення: 25.03.2020).
21. Scimago Journal & Country Rank: [Веб-сайт]. 2020. URL: <https://www.scimagojr.com/> (дата звернення: 25.03.2020).
- 22.
23. Shamo, Adil E. Responsible conduct of research / Adil E. Shamo and David B. Resnik. Oxford ; New York : Oxford University Press, [2015]. viii, 346 p.
- 24.
25. Spoo, Robert E. Without copyrights : piracy, publishing, and the public domain / Robert Spoo. Oxford ; New York : Oxford University Press, [2013]. xvi, 355 p. : ill. ; 25 cm.
- 26.
27. Suber P. Open Access. Massachusetts: The MIT Press, 2012. 242 с. 2020. URL: <https://www.doabooks.org/doab?func=fulltext&uiLanguage=en&rid=31770> (дата звернення: 24.03.2020).
- 28.
29. The academic's handbook / edited by A. Leigh DeNeef and Craufurd D. Goodwin. Durham : Duke University Press, 2007. viii, 407 p.

ПОСИЛАННЯ НА БІБЛІОГРАФІЧНІ МЕНЕДЖЕРИ:

1. Як оформити джерела згідно з вимогами ВАК України за допомогою порталу ВАК. in.ua?: [Веб-сайт]. URL: <https://vak.in.ua/> (дата звернення: 25.03.2020).
2. Cite This for Me: [Веб-сайт]. URL: <https://www.citethisforme.com/> (дата звернення: 25.03.2020).
3. EasyBib: Free Bibliography Generator: [Веб-сайт]. URL: <https://www.easybib.com/> (дата звернення: 25.03.2020).
4. Mendeley: [Веб-сайт]. 2019. URL: https://www.mendeley.com/?interaction_required=true (дата звернення: 24.03.2020).
5. ONAFT4Ref : [Веб-сайт]. Одеса, 2020. URL: <https://4ref.onaft.edu.ua/> (дата звернення: 24.03.2020).
6. Zotero: [Веб-сайт]. 2020. URL: <https://www.zotero.org/> (дата звернення: 24.03.2020).

#acrecstudy

Київ